

WAARNEMINGEN

Boommarterkast in gebruik

Flevoland is een jonge provincie. De bossen zijn er niet ouder dan 60 jaar. Het boscossysteem wordt langzaam ouder en compleet. Zo probeert de zwarte specht er voet aan de grond te krijgen en neemt het aantal waarnemingen van de boommarter in Flevoland toe. Verwacht mag worden dat de zwarte specht in twintig jaar de polderbossen veroverd zal hebben en dat er dan voor de boommarter ook voldoende voortplantingsplekken aanwezig zullen zijn. Onduidelijk is echter of de boommarter nog twintig jaar kan wachten, want de populatie in Nederland is niet zo krachtig, zodat het niet zeker is dat de boommarter zich ook over twintig jaar nog in Flevoland kan vestigen. Landschapsbeheer Flevoland besloot daarom in 2002, met hulp van Provincie Flevoland, 'tijdelijke' nestplaatsen te creëren door het ophangen van boommarterkasten.

Verspreid over de provincie zijn, paarsgewijs, in vijf gebieden tien kasten opgehangen. Deze gebieden zijn: Kuinderbos, Roggebotzand, Ellerslenk, Zuigerplasbos en Hollandsche Hout. Van deze bossen is bekend, dat er wel eens een boommarter gezien is. De kasten, die ongeveer 90 centimeter hoog zijn en twee ingangen hebben, zijn drie tot vier meter hoog opgehangen in bomen die krooncontact hebben met nabijgelegen bomen. Een uitgebreide beschrijving is te vinden in Reinhold & Wolfs, (2003).

Om verstoring van eventueel voorkomende marters of andere dieren te minimaliseren, is de controle van de kasten zeer extensief gehouden. Alle kasten werden het afgelopen jaar éénmaal in augustus gecontroleerd.

Van de tien kasten zijn er maar negen teruggevonden. Hiervan waren er twee naar beneden gevallen en van één stond de deur open. Daarmee bleven er voor de boommarters dus zes over. In vijf van deze kasten hadden vogels (mezen) een nest gebouwd. Ook wespen konden deze kasten waarderen: er werden twee kleine kolonies gevonden. Muggen en rode weeskinderen (de nachtvlinder *Catocala nupta*) maakten van deze kunstmatige boomholten ook een dankbaar gebruik.

In een van de kasten in het Zuigerplasbos werden vleugelresten en staartveren van een grote bonte specht gevonden. Aan de manier waarop de veren en vleugels waren afgebroken en afgeknaagd, was duidelijk te zien, dat hier een roofdier aan het werk was geweest. Aan de resten was niet te zien welk. Er

waren in de kast ook geen andere sporen, zoals keutels. Omdat de resten in de nestkast op meer dan drie meter hoogte lagen, kan dat alleen een boommarter of een bunzing zijn geweest.

Voorlopig hebben we van de opgehangen boommarterkasten het volgende geleerd:

- een marterachtige heeft een kast gebruikt;
- veel andere dieren waarderen de kasten ook. Zij vormen de welkomstpremie voor de bezoekende boommarter;
- om de effectiviteit te verhogen moeten de kasten vaker gecontroleerd worden (hangen de kasten nog?).

Jeroen Reinhold
Landschapsbeheer Flevoland
Botter 14-03
8232 JP Lelystad
reinhold@landschapsbeheer.net

Reinhold, J. & A. Wolfs, 2003. Een kast voor een boommarter in Flevoland. *Marterpassen* 9: 54-56.

De kasten worden op drie tot vier meter opgehangen. Foto: Jeroen Reinhold

De kasten van ongeveer 90 cm hoog hebben aan beide kanten een ingang. Foto: Jeroen Reinhold

Ingekorven vleermuis terug in Noord-Brabant

Deze zomer is voor het eerst sinds 53 jaar weer een ingekorven vleermuis *Myotis emarginatus* gesignaleerd in de provincie Noord-Brabant. In Nederland komt deze soort verder alleen voor in de zuidelijke helft van Zuid-Limburg. Breidt de ingekorven vleermuis zich uit?

Zaterdagmiddag 28 juni 2003. Wat hangt daar nu een paar meter boven ons hoofd? Op de zolder van een kerk in Dommelen, ten zuidwesten van Eindhoven, hangt zowaar een ingekorven vleermuis. Twee meter daarvandaan bevindt zich een grijze grootoorvleermuis. Ze hangen allebei vrij aan de planken van het schuine dak. Bij de kerk in Dommelen ligt een park met oude bomen. Van ingekorven vleermuizen is bekend dat ze, onder andere, rond boomkronen in een parkachtige omgeving jagen. Het is tientallen jaren geleden dat de ingekorven vleermuis voor het laatst in Noord-Brabant gevonden werd. Uit het ringonderzoek van Leo Bels kwamen twee terugmeldingen voort: 13 mei 1944 in Eindhoven en 12 september 1950 in Oirschot. Dit waren tot nu toe de enige bekende waarnemingen.

Tijdens wintertellingen in de Zuid-Limburgse groeven is de ingekorven vleermuis steevast een van de getelde soorten. In het Limburgse Echt bevindt zich, zover bekend, de noordelijkste kraamkolonie van deze soort. De ingekorven vleermuis bereikt in Nederland namelijk de noordgrens van zijn areaal. In de eerste helft van de 20^e eeuw leefde de ingekorven vleermuis nog in zuidoostelijk Noord-Brabant. De Atlas van de Nederlandse vleermuizen vermeldt dat vermoedelijk "in de periode 1940-1955 in de omgeving van Eindhoven, Weert, Sittard en Geleen kraamkolonies aanwezig zijn geweest". Sinds een aantal jaar is er, net over de grens, in België een kraamkolonie van ongeveer tachtig vrouwtjes bekend. Dat is nog geen twintig kilometer van Dommelen vandaan. Een andere noordelijke waarneming betreft een dier, dat in september 2001 op de grond viel bij het verplaatsen van een plantenbak aan een balkonhek in het Limburgse Meijel. Dit dorp ligt in de Peel, pal tegen de grens met Noord-Brabant. Het was dus te verwachten dat de soort in deze provincie op zou duiken.

Of de vleermuis in Dommelen een mannetje was of een vrouwtje hebben we niet kunnen vaststellen. Het dier was 'helaas' alleen. Dit past in het beeld, dat mannetjes vanaf het begin van de zomer een solitaire hangplek hebben. Alf Keulen en Ludy Verheggen (2002) meldten zelfs waarnemingen van Limburgse mannetjes in het volle licht onder een afdak.

De waarneming van de ingekorven vleermuis vond plaats tijdens een inventarisatieweekend van de Vleermuiswerkgroep Noord-Brabant en de Veldwerkgroep van de VZZ. Rond uitvalsbasis Borkel en Schaft zochten de deelnemers de omgeving af op vleermuizen. Op verschillende kerk- en kloosterzolders in de omgeving zaten gewone en soms grijze grootoorvleermuizen. Bij boomkolonies werden ruim 350 uitvliegende waternvleermuizen geteld. Ook was er een vergunning voor mistnetinventarisatie. Hierbij bleken er weer eens vleermuizen rond te vliegen die door de bat-detector werden gemist. Zo vloog er een grijze grootoorvleermuis in een net.

Froukje Rienks & Peter Twisk

Keulen, A. & L. Verheggen, 2002. Zomerwaarnemingen van de ingekorven vleermuizen. Zoogdier 13(1): 31-32.

Ingekorven vleermuis.
Foto: Rollin Verlinde

Verblijfplaats van watervleermuizen in rotsspleten

De Rocher aux Corneilles (= de rots van de kauwen, kortweg de RAC) bij Bomal in de Belgische provincie Luxembourg (Notenboom *et al.*, 1994) is een natuurlijke rotswand, die veel speleologen gebruiken om te oefenen. De rotswand ligt aan de Ourthe in de Ardennen. In deze wand broeden pimpelmees, grote gele kwikstaart en zwarte roodstaart, die je tijdens het klimmen zenuwachtig proberen te maken. Daarnaast is de muurhagedis er algemeen. Tijdens het weekend van 12 op 13 juli 2003 ontdekten we een groot aantal andere bewoners van de rotsspleten. 's Avonds vlogen hier tientallen vleermuizen uit de rots. Toevalig had ik een D240 bat-detector en een mini-disc-apparaat bij me, waardoor ik in staat was om opnamen te maken. Na analyse

van de geluiden bleek het om watervleermuizen *Myotis daubentonii* te gaan.

Watervleermuizen gebruiken in Nederland en België vooral boomholten als zomerverblijfplaats. In bosarme delen worden ze ook op kerzolders gevonden (Kapteyn, 1995). Daarnaast is eens een kraamkolonie van watervleermuizen gevonden in een bunker (Mostert, 1990) en in de kalksteengrot Grotte de Bohon. Van Frankrijk zijn zomerverblijfplaatsen van watervleermuizen ook bekend van oude bruggen (Rolandez & Pont, 1986). Over het voorkomen van watervleermuizen in rotsspleten is naar mijn weten nog niets bekend. In de omgeving van de RAC zijn veel oude bomen, waar watervleermuizen

gebruik van zouden kunnen maken. De rots warmt overdag lekker op en een goed foeraargebied (Ourthe) ligt onderaan de rots, waardoor de locatie perfect is voor watervleermuizen. Ik verwacht dat soortgelijke locaties ook door watervleermuizen gebruikt worden.

*Martijn Boonman
Speleo Nederland / Cueva
Van Slichtenhorststraat 36
Nijmegen*

- Kapteyn, K., 1995. Vleermuizen in het landschap. Schuyt & Co, Haarlem.
- Mostert, K., 1990. Kraamkolonies van water- en grootoorvleermuis in bunkers. Zoogdier 1(3): 22-25.
- Notenboom, J., G. Notenboom & H. Veldhuijzen van Zanten, 1994. Vleermuizen in Belgische grotten. Pierk 4: 7-14.
- Rolandez, J.L. & B. Pont, 1986. Occupation des ponts par les chiroptères: premiers résultats de protection. Bièvre 8: 17-24.